

Julens salmedigter har givet nyt mod til mange

Den dybe åndelige tone i Brorsons salmer har betydet meget både i Danmark og Norge. Vilhelm Beck kaldte ham Indre Missions salmedigter

Af Bettina og Peter Noer
Historisk glimt

Den sønderjyske præstesøn Hans Adolph Brorson (1694-1764) mistede sin far som 10-årig som følge af en stormflod. Hans brødre Nikolaj og Broder var henholdsvis fire og to år ældre. De tre brødre fik senere til-

navnet »det sjældne kløverblad«. De var alle tre pietistisk prægede præster, og den pietistisk prægede Chr. VI, der var konge 1730-46, headhuntede dem til ledende stillinger. Hans Adolph blev stiftsprovst i Ribe 1737 og forfremmet til biskop samme sted 1741.

Julehæftet i Tønder

I 1729 var Hans Adolph Brorson blevet dansk præst i det tyskpægede Tønder. Førstepæsten i Tønder var den pietistisk prægede tyske provst Schrader, der i 1731 udgav en salmebog på tysk, kaldet Tøndersalmebogen. Dette inspirerede Brorson til at få udgivet lignende salmer på dansk. Op til julen 1732 udkom det

første lille hæfte med 10 salmer trykt lokalt i Tønder, hvor Brorson ydmygt på titelbladet skrev »Eenfoldig og i hast sammenskrevne af H.A.B.«

Disse første salmer har vist en forbausende styrke og har gjort Brorson kendt som en julens salmedigter. Flere af salmerne synges stadig meget, bl.a. »I denne søde juletid«, »Mit hjerte altid vanker«, »Den yndigste rose« og »Her kommer, Jesus, dine små«. Desuden er to fine vers fra hæftets første salme med i salmebogen med titlen »Nu vil vi os forsamle«. Originaltitlen

»Bort al verdens juleglæde« kom aldrig med i salmebogen. Salmen var hæftets programskrift i en tid, hvor man kæmpede mod løst-agtige julefester og ikke-ægteskabelige samvær. Brorson ville pege på julens sande budskab.

Med den baggrundsviden

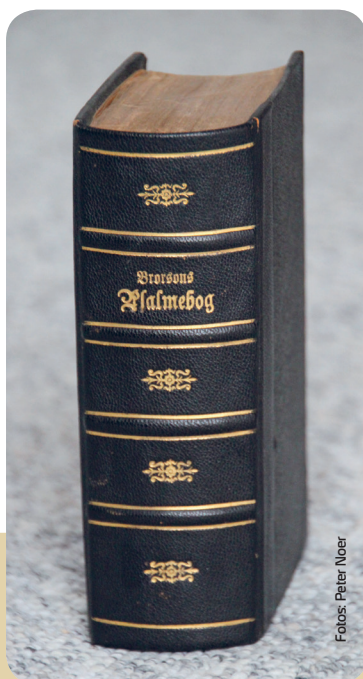
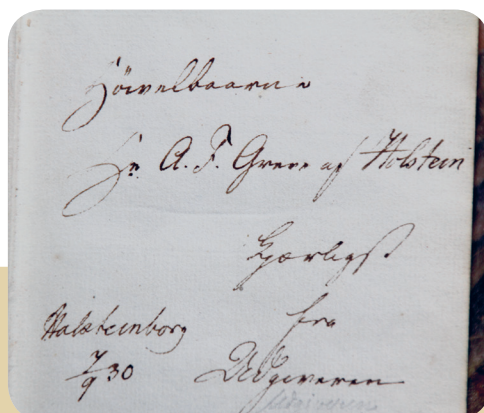

Foto: Peter Noer

Præsten Jens Albrecht Leonhard Holm fra Holsteinsborg på Sjælland udgav »Brorsons Salmebog«. Greven fik en håndskrevet dedikation: »Høivelbaarne hr. A. F. Greve af Holstein Kærligst fra Udgiveren. Holsteinsborg 7/9 1830.«

Efter Brorsons død udgav en af hans sønner »Svane Sang«, der indeholdt 70 digte, som ikke tidligere var udgivet.

bliver de to vers i salmebogen vel også endnu stærkere:

1. Nu vil vi os forsamle
i Jesu Kristi navn,
de unge med de gamle
skal løbe ham i favn;
han er vor julegave,
vor glæde, lyst og liv,
i ham vi og vil have
vor jule-tidsfordriv.
2. O Jesus, dig at finde
er vores fulde agt;
ak, giv os ret i sinde
at gå med samlet magt
din krybbe at omringe
med hjertens tak og tro,
så salmerne kan klinge
i hver mands hus og bo!
(DDS nr. 93)

Desuden har et enkelt vers fra hæftet fået en helt særlig plads i mange gudstjenester lige efter trosbekendelsen:

»Lad verden ej med al sin magt
os rokke fra vor dåbes pagt,
men giv, at al vor længsel må
til dig, til dig alene stå.«

Troens rare Klenodie

I de følgende tre år udgav Brorson yderligere 11 kendte hæfter i Tønder. I 1739 samlede han de 12 hæfters ca. 150 salmer samt yderligere ca. 100 salmer i samlingen »Troens Rare Klenodie« – det betyder »Troens sjældne skat«. »Troens Rare Klenodie« benyttede den pietistiske opbygning med tre hovedafsnit: »Troens fester«, »Troens grund« og »Troens frugter«. Altså først salmer til højtiderne og dernæst dogmatiske salmer om skabelse og retfærdiggørelse og til sidst salmer med fokus på troens liv.

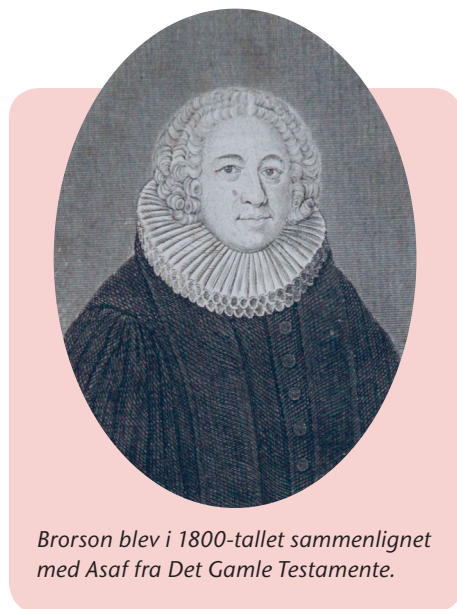
I 1800-tallet udkom der mange Brorson-salmebøger. Fra slutningen af 1800-tallet var der ikke samme behov, fordi der kom mange Brorson-salmer med i salmebogen og i Indre Missions sangbog Hjemlandstoner.

Samlingen fik ganske stor udbredelse og blev brugt i hjemmene, og hele 92 af disse salmer kom med i salmebogen allerede året efter!

Svanesang

Efter Brorsons død udgav en af hans sønner i 1765 »Svane-Sang«, der indeholdt 70 af Brorsons uudgivne digte. Disse digte er meget forskellige fra de tidligere udgivne lange salmer, der var på traditionelle salmemelodier. Tænk blot på to helt særlige salmer med meget lange vers: »Den store hvide flok« og »Guds Søn har gjort mig fri«. Den sidstnævnte salme kom først med i salmebogen i 2003 – hele 238 år efter at den blev udgivet.

En anden kendt salme fra »Svane-Sang« er »Her vil ties, her vil bies.« Denne salme antyder Brorsons evner som digter med rim, men der er en kort salme fra »Svane-Sang«, som viser det endnu bedre. I salmen »Vor klippe vi slippe umulig« rimmer linjerne ikke blot på slutordet. Der er også rim inde i de enkelte linjer:
»Vor klippe vi slippe umulig ... lad være, vi ere udulig ...
Hvor skulle det huldeste hjerte ... forjage den svage i smerte ...
Du lover, vi vover at vinde. Du svor det, vi tror det at finde.«

Brorson blev i 1800-tallet sammenlignet med Asaf fra Det Gamle Testamente.

Endelig er der en salme fra »Svane-Sang«, som har fået sit helt eget liv. Det er den bibelhistoriske salme: »Goliath drog fra Gath for at lægge Saul i skat«. Salmen har siden 1830'erne været med i mange skolesangbøger.

Digtning af høj klasse

Brorson fik stor anerkendelse for sin digtekunst – selv fra nogle, som bestemt ikke var åndsfæller med ham. Et eksempel er Georg Brandes, som roser hans digtekunst

ved bl.a. at fremhæve, at Brorsons versbehandling langt overgår Holbergs. Et andet eksempel er professor Arnholz, der mener, at »Brorsons poetiske teknik i videste forstand må betegnes som enestående i vor litteratur, et af alle tiders højdepunkter i vor lyrik.«

Dette følges i 1994 op af guitaristen Ingolf Olsen: »Brorson er måske vores mest musikalsk-sansende digter overhovedet. Hans sprog ånder af rytme og melodisk frasering. En sproglig-musikalsk indforståethed som, når det lykkes allerbedst, ikke til dato er overgået.«

Netop interessen for kvaliteten i Brorsons digtekunst var også medvirken til, at Brorson i 1820'erne blev genopdaget af det officielle Danmark.

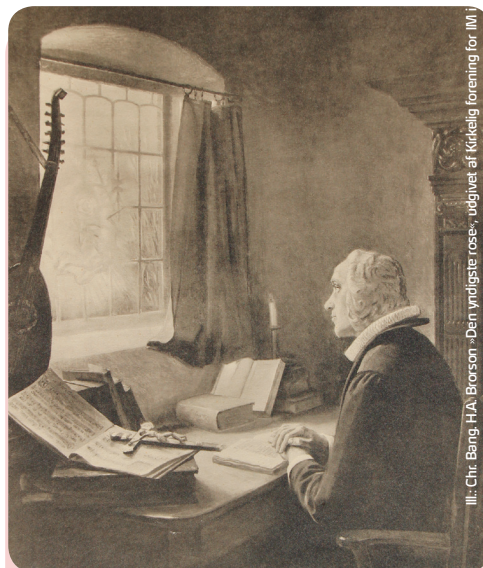
Brorsons salmebog

I 1830 udgav den grundtvigsk prægede præst i Holsteinsborg på Sjælland, Jens Albrecht Leonhard Holm, en samlet litterær udgave af Brorsons salmer uden salmenumre. Interessen for Brorsons salmer var stigende i 1830'erne, og Holm genudgav samlingen i en ny opsætning med salmenumre i 1838. Siden kaldtes den »Brorsons Salmebog.« Holms udgave samt en senere udgivers Brorson-salmebøger opnåede frem til 1915 samlet 20 store oplag. Derefter var behovet der ikke lænere, idet omkring 185 Brorson-salmer da enten var med i salmebogen eller i Indre Missions sangbog »Hjemlandstoner«.

I anledningen af 200-året for Brorsons fødsel udgav man »Brorsons Psalmer i Udvalg«, og Indre Missions store leder Vilhelm Beck skrev i forordet: »Det er med rette sagt, at Brorson er Indre Missions salmedigter. Han var jo selv en Indre Missionær på sin bispestol som ingen anden bisp i Danmark. Det er Indre Missions vækkende, kaldende røst som toner i hans sange; det er Indre Missions jubel over frelsen.«

Stærk Brorson-tradition i Norge

Netop den dybe åndelige tone i Brorsons salmer har givet mod til mange kristne. I Norge udgav den store vækkelsesprædikant Hans Nielsen Hauge i 1799 sang-

IM-lederen Vilhelm Beck kaldte Hans Adolph Brorson for Indre Missions salmedigter. Denne tegning er fra en plak, som Indre Mission udgav.

bogen »De sande Christnes udvalgte Psalmebog«, hvor halvdelen af de 100 salmer var Brorson-salmer fra »Troens rare Klenodie«. Dette var med til at skabe en meget stærk tradition for at synge Brorson i Norge.

Fra 1835 stod der i mange udgivelser med Brorson-salmer: »For fattigfolk i Norden – en Asaph han er vorden.« Her refererer Asaph til en af de store salmedigtere i Det Gamle Testamente.

Teksterne gik virkelig folk til hjertet, og der skabtes et væld af melodier, idet man ville synge teksterne. De oprindelige melodier til teksterne i »Svane-Sang« var gået i glemmebogen, men forsangere skabte nye melodier. Til »Den store hvide flok« har man identificeret 16 forskellige melodier, hvilket vidner om, at teksten betød rigtig meget for folk.

Den nulevende norske salmedigter Svein Ellingsen, som har hele 11 salmer med i vores salmebog, siger om sit forhold til Brorsons salmer: »Det var salmer, som jeg regnede for 'mine' salmer. Beundringen for Brorsons versekunst og for den inderlige tone i hans digtning har fulgt mig siden, og det, jeg har fået ind i blodet af hans tekster, har sikkert betydet

meget for den udvikling, som førte til, at jeg selv skulle komme til at skrive salmer.«

En salmes vej til at blive en klassiker

En dansk salmedigter, der fik Brorson stærkt ind på livet, og som var med til at sikre, at mange af Brorsons salmer kom med i salmebogen i slutningen af 1800-tallet, var Carl Joakim Brandt. Han fortæller, at han som barn i 1820'erne – inden de store vækkelser – oplevede, at troens folk valfartede til hans morfar Boesens gudstjenester. Boesen havde tæt kontakt til Brødremenigheden i Christiansfeld. Brandt fortæller også, at den tilrejsende menighed havde madpakker med, som de spiste efter gudstjenesten, mens de også sang Brorsons salmer.

Det er sandsynligt, at disse barndomsoplevelser har givet Brandt en stor kærlighed til Brorsons salmer, og han var med i salmebogskommissionen for den salmebog, der udkom i slutningen af 1800-tallet. Og allerede i salmebogsforslaget fra 1885 lanceredes salmen »Guds igenfødte, ny-levende sjæle« med de kendte seks af dens 18 oprindelige vers. Denne salme er blevet en klassiker. Det er Brorsons omvendelsessalme, der minder rigtig meget om Luthers »Nu fryde sig hver kristen mand«. Første vers er en jubel over frelsen. I andet vers belyses, hvordan livet er uden Gud.

Brorsons salme er blevet endnu festligere. Den stod i »Hjemlandstoner« under »lovsange«. Grundtvigske valg- og frimønstre fandt i 1920'erne nemlig på at tilføje det dobbelte Halleluja til alle vers, der jo betyder: Pris Gud så stærkt som muligt! ■■

Bettina og Peter Noer har været præstepar på Mors siden 1996. Denne artikel er den tredje i en serie artikler, hvor Bettina og Peter Noer giver glimt fra salmebøgernes historie.

Se også

Bettina og Peter Noers hjemmeside: salmebog.com